

SPOREN VAN VROEGER: BEWAREN ERFGOEDONDERWIJS VOOR GROEP 1 EN 2

Inhoud

Inleiding

Doel, uitgangspunten en opzet

Lessuggesties groep 1 en 2

1. Bewaren, wat bewaar je?
2. Wat is voor jou van waarde?
3. Waar bewaren we?
4. Bewaren we ook buiten?
5. Hoe zijn spullen van vroeger bewaard gebleven?

Bijlagen

- 1. Afbeelding van symbolen die tijdens de lessen gebruikt kunnen worden
- 2. Afbeelding historische vaas
- 3. Ouderbrief
- 4. Kleurplaten historische gebouwen
- 5. Filmpje 'Danthe en Teun ontdekken Heemstede', over bijzondere plekken in Heemstede:
<http://youtu.be/JankfiXf4Dg>

De bijlagen 1 t/m 4 zijn aan het eind van dit document opgenomen.

Inleiding

Doel erfgoedonderwijs

- Ontdekken dat niets er zo maar is, dat er samenhang bestaat tussen vroeger en nu en dat die voorgeschiedenis nog steeds zichtbaar is.
- Bewust worden van de/onze historische context.
- Waardering ontwikkelen voor erfgoed en helpen oog te krijgen voor wat bewaard moet worden.
- Kennismaken met begrippen als waarde en waardering binnen dit verband.

Primaire doelgroep

Groep 1 en 2 basisonderwijs

Aansluiting bij kerndoelen

Dit project sluit aan bij de volgende kerndoelen:

- *Oriëntatie op jezelf en de wereld 47*: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing.
- *Oriëntatie op jezelf en de wereld 51*: De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
- *Kunstzinnige oriëntatie 54*: De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
- *Kunstzinnige oriëntatie 56*: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Uitgangspunt

Door iets over erfgoed te ontdekken en leren kunnen kinderen waardering te krijgen voor erfgoed en gaan zij zich in de toekomst hopelijk medeverantwoordelijk voelen voor behoud van cultureel erfgoed. Tot cultureel erfgoed worden materiele en niet materiële zaken gerekend, zoals ritens, feesten enz.

De lessuggesties voor groep 1 en 2 kunnen worden gezien als voorbereiding op de lessen lokaal erfgoed voor groep 3 tot en met 8.

Er is van uitgegaan dat een leerkracht over voldoende kennis dan wel vindingrijkheid bezit om samen met de leerlingen de vragen te onderzoeken. De website van historische verenigingen, archieven etc. verschaffen veel en duidelijke achtergrondinformatie. Voor Heemstede: www.hv-hb.nl, de website van de Historische Vereniging Heemstede Bennebroek.

Voor leerkrachten die geïnteresseerd zijn in de theoretische achtergrond van het belang van erfgoed onderwijs worden de volgende publicaties aanbevolen:

- *Cultuur in de Spiegel, Een leerplankader voor cultuuronderwijs*. SLO nationaal expertise centrum Leerplanontwikkeling in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen
- *Erfgoed in de klas, een handleiding voor leerkrachten*, Hereduc (Heritage Education), eindredactie Veerle de Troyer.

Opzet

De lessuggesties hoeven niet gezien te worden als afgeronde lessen. Er worden ideeën gegeven om cultureel erfgoed in de klas te behandelen en die kunnen als onderdeel van het curriculum aansluitend bij bestaande methoden. Er kan ook worden gekozen om van de lessuggesties een afgerond project te maken.

Uit de aangeboden lesideeën, activiteiten en werkvormen kan door de leerkracht een keuze worden gemaakt. Kringgesprekken kunnen in kleiner en groter verband worden gevoerd. Opdrachten kunnen individueel en als groepsopdrachten worden uitgevoerd.

Van alles wat gemaakt, verzameld en meegebracht is, wordt uiteraard een tentoonstelling gemaakt. Daarmee wordt de waardering voor de eigen inbreng van de leerling zichtbaar gemaakt. Tijdens een afsluitende activiteit kunnen leerlingen als suppoost of rondleider een museum naspelen en andere leerlingen of ouders uitnodigen.

De leerkracht van groep 1 en 2 kan de ouders actief betrekken dit project. Dat betekent dat zij vooraf geïnformeerd worden (bijlage 3: voorbeeldbrief).

Extra activiteit

Tijdens het project kan een bezoek worden gebracht aan een museum, zoals het Frans Hals Museum of het Archeologisch Museum in Haarlem, mits er een korte, toepasselijke rondleiding wordt gegeven.

Ook de in ontwikkeling zijnde 'Herinneringsmusea' in zorginstellingen (Heemhaven) kunnen na overleg bezocht worden. Desgewenst kan afsluitend een bezoek worden gebracht aan de tuinen en omgeving van Het Oude Slot.

Lessuggesties

1. Bewaren, wat bewaar je?

- Wat van waarde is bewaren we.
- Wat is van waarde?
- Heeft alles dezelfde waarde ?
- Heeft iets voor iedereen dezelfde waarde?

Start in de kring

De leerlingen zitten in een kring. Op tafel staat goed zichtbaar een prullenbak. De leerkracht geeft een paar leerlingen de opdracht wat proppen in de prullenbak te gooien. Willkeurig. Vervolgens doet de leerkracht haar of zijn horloge af en gooit dat in de prullenbak en laat de leerlingen spontaan reageren.

Kringgesprek over het begrip 'waarde'

De leerkracht laat zoveel mogelijk leerlingen aan het woord komen. De volgende vragen kunnen uitgangspunt zijn:

- Wat ligt er in de prullenbak? Waarom wordt dat weggegooid?
- Wat gooi je niet weg en bewaar je? Waarom? Iets kan van waarde zijn.
- Waarom gooi je het een weg en bewaar je het ander? Iets kan verschillende waarden hebben.
- Waarom bewaar je deze schelp, tekening? Iets kan **emotionele waarde** hebben.
- Waarom gooi je het horloge niet weg? Iets kan **materiële** of emotionele waarde hebben.
- Waarom gooi je je nieuwe schoenen niet weg? Iets kan materiële waarde hebben.
- Waarom gooi je die oude stoel niet weg? Iets kan **historische** waarde hebben.
- Waarom gooi jij die schelp weg en bewaart je zus hem ? Emotionele waarde kan voor iedereen verschillend zijn (moeilijk! Maar het is uit te leggen).

De formulering van vragen die gesteld kunnen worden kan de leerkracht aanpassen aan leeftijd, ervaring van de groep enz.

Afsluiting

Tijdens het hele project worden 3 verschillende symbolen (zie bijlage 1) gebruikt, die elk een 'soort' waarde vertegenwoordigen.

De leerkracht bespreekt deze symbolen met de leerlingen:

- 'Waar je van houdt, wat je niet wilt missen' emotionele waarde (afbeelding van hart)
- 'Wat geld waard is' materiële waarde (afbeelding van geld)
- 'Wat heel oud is en bewaard moet blijven' historische waarde (afbeelding kasteeltoren)

De leerkracht hangt deze symbolen zichtbaar in de klas.

2. Wat is voor jou van waarde

- Ontdekken dat iets verschillende waarden kan hebben.
- Hoe wordt omgegaan met zaken die voor anderen van waarde zijn maar niet voor jou. (*Sluit aan bij sociaal emotionele opvoeding en kan in elk van de lessen gebruikt worden.*)

Start in de kring

De leerlingen zitten in de kring.

Kringgesprek over wat in de klas bewaard moet blijven

De leerkracht geeft de leerlingen de opdracht voorwerpen te noemen die bewaard moeten blijven en uit te leggen waarom iets bewaard moet blijven.

De leerkracht maakt duidelijk gemaakt dat waarden van verschillende betekenis kunnen zijn door Bijvoorbeeld de volgende vraag te stellen: 'Is die computer evenveel waard als deze tekening?' Of: 'Kan de tekening meer waard zijn dan de computer?'

De computer heeft een materiële waarde, kost geld. De tekening heeft emotionele waarde, kost geen geld, maar heeft wel betekenis. Maar wie bepaalt dat?

Activiteit

De leerkracht maakt met de groep een wandeling door de school. Vooraf stelt de leerkracht de vraag: 'Wat in de school moet bewaard blijven en waarom denk je dat?'

Tijdens deze verkenning in school onderzoekt de leerkracht met de leerlingen de verschillende betekenissen van het begrip waarde. In iedere school is wel een voorwerp (raam, mozaïek, beeld) te vinden dat een historische waarde heeft. (We bewaren dit omdat het betekenis voor ons heeft en al heel oud is).

De leerkracht kopieert de in les 1 gebruikte symbolen en laat die in de school op diverse voorwerpen aanbrengen.

De leerkracht maakt een keuze gemaakt uit de volgende opdrachten en mailt de opdracht ook naar de ouders, als die over het project zijn geïnformeerd.

Opdracht 1

De leerkracht stelt de vraag: 'Mag jij in jouw kamer bepalen wat je bewaart? Bewaar je het omdat je het niet kunt missen of bewaar je het omdat het veel geld kost?'

De leerkracht geeft leerlingen de opdracht om een voorwerp dat hen dierbaar is en dus bewaard moet blijven, mee naar school te nemen. Ouders kunnen dit voorwerp ook fotograferen en de foto printen of naar school mailen.

Opdracht 2

De leerkracht vraagt de leerlingen naar voorwerpen in huis die bewaard worden omdat deze voorwerpen voor iedereen betekenis hebben. Het bewaren wordt bepaald alle gezinsleden.

De leerkracht vraagt de leerlingen een tekening van zo'n voorwerp te maken of samen met hun ouders een foto en die te printen of naar school te mailen.

Afsluiting op school

De leerkracht laat de leerlingen vertellen waarom de uitgekozen voorwerpen bewaard blijven geeft de opdracht het meegebrachte voorwerp bij een van de symbolen te plaatsen.

Ten slotte bespreekt de leerkracht met de leerlingen hoe met zaken om te gaan die voor jou geen betekenis hebben maar voor de ander wel. Daarbij verwijst de leerkracht naar de eerste les.

3. Waar bewaren we?

- Zaken van waarde worden op verschillende plekken bewaard.
- Bewaarplekken kunnen voor iedereen verschillend zijn.
- Het museum als bewaarplek.

Start in de kring

Leerlingen zitten. De leerkracht geeft de leerlingen de opdracht de klas rond te kijken met de vraag waar in de klas spullen worden bewaard.

Kringgesprek over bewaarplekken

De leerkracht spreekt af dat alle bewaarplekken een merkteken krijgen (geeltje of pijl of ander afgesproken merk).

De leerkracht deelt 'bewaarplekstickers' uit die worden door leerlingen op een bewaarplek plakken. Met de leerlingen worden in de klas zo veel mogelijk bewaarplekken geduid en er worden zo veel mogelijk stickers geplakt.

Vervolg kringgesprek: inleiding tot begrip museum

- De leerkracht vraagt de leerlingen welke bewaarplekken er thuis zijn.
- Deze plekken worden al pratend benoemd (computer, album, lijstje, kastje, vitrine, portfolio, bureauladen, bedelarmband, kluis, medaillon, fotowand, fotoplank, zolder, prikbord enz.).
- De leerkracht vraagt of iedereen die dat wil zomaar thuis naar binnen mag komen om te kijken. Vervolgens vertelt ze/hij dat er bewaarplekken zijn waar iedereen wel naar binnen mag en vraagt hoe zo'n plek heet?

Samen wordt gekeken naar een kort filmpje over een museum uit de omgeving, bijvoorbeeld: 'YouTube, leerlingen Teylers College over het Teylersmuseum', maar er zijn veel korte andere bruikbare filmpjes te downloaden. De bedoeling is dat de leerlingen:

- zien dat er in op een speciale plek veel spullen bewaard worden en dat iedereen daar kan komen;
- ontdekken dat er spullen bewaard worden die verschillende waarden vertegenwoordigen: geldwaarde, maar ook emotionele waarde.

Ten slotte laat de leerkracht leerlingen vertellen over hun museumervaringen.

Opdracht

De leerkracht zoekt een paar vrijwilligers (ouders) die samen met hun kind een kort filmpje (telefoon) maken over verschillende bewaarplekken thuis.

De filmpjes worden in de klas bekeken en besproken.

Beeldende opdrachten

'Je hand bewaren'

De leerkracht vraagt de leerlingen hoe je je handafdruk zou kunnen bewaren?

In verschillende groepjes wordt gewerkt aan het bewaren van de eigen hand:

- omtrekken en kleuren
- stempelen: insmeren met vingerverf en afdrukken (kan een compositie van worden gemaakt met verschillende kleuren)
- afdrukken in klei
- afdrukken in gips
- natekenen met kleurpotlood

Een bewaardoosje maken, speciaal voor een voorwerpje dat voor de leerling bijzondere betekenis heeft. Het kan een doosje zijn, maar bijvoorbeeld ook een:

- bewaarmedaillon
- fotolijstje
- 'ladenkastje' van grote of kleine luciferdoosjes
- bewaarplek van blokken of van lego

De leerkracht maakt samen met de leerlingen van de klas een museum. De meegebrachte en gemaakte spullen krijgen naambordjes, eventueel 'sokkels'. Leerlingen worden rondleiders tijdens het bezoek.

Extra activiteit

Bezoek met passende rondleiding aan het Frans Hals Museum, de Hoofdwacht of het Archeologisch Museum Haarlem.

Ook het herinneringsmuseum in de Heemhaven is in dit verband een bezoek waard.

4. Wat bewaren we buiten?

- Kastelen, bruggen en oude huizen zijn te groot voor in een museum. Ze worden zelf een museum of een monument.

Start in de kring rond scherm

De leerkracht laat via Street View (Google Maps) de kerk aan het Wilhelminaplein Heemstede zien, evenals de Voorweg en de Achterweg. (Achtergrondinformatie over de kerk is te vinden op www.hv-hb.nl onder 'Monumenten in Heemstede'.)

Kringgesprek over monumenten

Na de virtuele wandeling stelt de leerkracht de volgende vragen:

- Waarom denk je dat het ene gebouw wordt bewaard en het andere afgebroken?
- Wie is wel eens in een gebouw geweest dat al heel lang bewaard is gebleven?

De leerkracht legt uit wat een monument is en bespreekt met de leerlingen een voorbeeld uit de omgeving. Veel kinderen bezoeken tijdens vakanties monumenten. Ook deze ervaringen worden gedeeld.

Opdracht

De leerkracht geeft de opdracht om een foto (krant, vakantie enz.) van een gebouw te zoeken dat de moeite waard is om bewaard te worden.

Vervolgopdracht

De leerkracht verzamelt de foto's en laat leerlingen vertellen:

- waarom ze denken dat deze gebouwen bewaard zijn gebleven.
- of ze weten hoe deze gebouwen bewaard worden
- of je zomaar in deze gebouwen kunt? Waarom niet? Hoe dan wel? (bespreek: toegang, suppoosten, bewaren, beveiliging, onderhoud enz.)

Beeldende opdracht

'Een monument maken'

- waarom ze denken dat deze gebouwen bewaard zijn gebleven.
- Teken/schilder een kasteel/kerk/brug/toren. Van alle werken wordt een wand fries gemaakt.
- Knip/plak een kasteel/kerk/brug/toren. Van alle werken wordt een wand fries gemaakt
- Bouw van dozen een kasteel/kerk/brug/toren. Van alle werken wordt een stad of dorp gemaakt.
- Bouw in de bouwhoek een kasteel/kerk/brug/toren. Van alle werken wordt een foto gemaakt voor de wand.
- Kleurplaat kleuren van historische gebouwen uit omgeving (zie bijlage 4 of Google: 'historische kleurplaten').

5. Sporen van vroeger

- Hoe voorwerpen van vroeger bewaard zijn gebleven

Start in de kring rond de zandbak

De leerkracht vertelt een verhaaltje over een heel bijzonder bord dat vroeger zou zijn verdwenen en waarvan nu bekend is dat het misschien in de buurt, hun eigen zandbak, begraven is. De leerkracht geeft de leerlingen de opdracht om (van tevoren in de zandbak verstopte) scherven op te graven. De gevonden scherven worden mee naar binnen genomen en in elkaar gepast. (Later komt het bord op de tentoonstellingstafel te staan.)

Kringgesprek over opgravingen

- Wie heeft er wel eens een opgraving gezien? Waar? Wat werd opgegraven?
- Wie heeft zelf wel eens wat opgegraven? Wat?
- Wordt alles bewaard wat wordt opgegraven?
- Hebben alle opgegraven spullen waarde? Welke niet?

De leerkracht vertelt hoe een archeoloog werkt, wat hij doet en dat er speciale musea zijn voor archeologische vondsten.

De leerkracht vraagt wat je van oude gevonden voorwerpen zou kunnen leren.

Activiteit

De leerkracht laat een filmpje zien over opgravingen (veel voorbeelden op YouTube).

De leerkracht laat een filmpje zien over een archeologisch museum waar scherven, gelijmde borden enz. te zien zijn (YouTube: De beerput van Haarlem, of het filmpje over het Archeologisch Museum Haarlem.)

De leerkracht vraagt of leerlingen kunnen uitleggen waarom deze scherven worden bewaard.

Beeldende opdracht

- (kartonnen) herinneringsbord beschilderen, of versieren met stift.
- Afbeelding van een (historische) vaas versieren, of beplakken met gescheurd papier (voorbeeld zie bijlage 2).
- Een van te voren verknipte afbeelding van bord of vaas wordt als puzzel in elkaar gezet, geplakt en versierd.

Afsluiting

Door Fred Prang van de videoclub Close Up uit Haarlem is voor groep 3 en 4 een kort filmpje gemaakt over Heemstedse monumenten en andere bijzondere plekken: 'Danthe en Teun ontdekken Heemstede'. De leerkracht kan ervoor kiezen dit filmpje te laten zien. Misschien herkennen ook leerlingen uit groep 1 en 2 gebouwen en/of objecten uit hun omgeving. Reacties kunnen aanleiding zijn voor een afsluitend gesprek.

Link naar het filmpje: <http://youtu.be/JankfiXf4Dg>

Colofon

Het Erfgoedproject 'Sporen van vroeger' is mede mogelijk gemaakt dankzij de subsidieregeling Cultuur om de Hoek van Plein C (onderdeel Cultuurcompagnie Noord-Holland). Het project is tot stand gekomen in opdracht van het primair onderwijs van de gemeente Heemstede, vertegenwoordigd door Melissa van Waarde. Zij is Combinatiefunctionaris Lezen & Cultuur van de gemeente Heemstede, via de Bibliotheek Zuid-Kennemerland.

Samenstelling en eindredactie

Hanneke Prins-Roozen

Bron

Erfgoed in de klas, een handleiding voor leerkrachten, Hereduc (Heritage Education), eindredactie Veerle de Troyer.

Adviezen

Jaap Verschoor, voorzitter Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek
Lucienne Uytendaal, Francien van Beusekom en Karin Putzes, groepsleerkrachten
Esther Windhorst, groepsleerkracht en cultuurcoördinator

Film

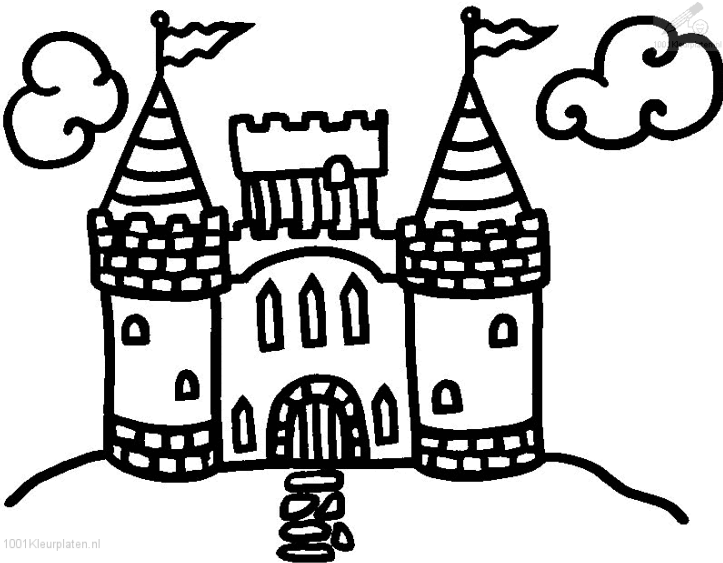
Fred Prang, videoclub Close Up uit Haarlem

Reacties

Wij stellen uw reactie zeer op prijs. Die kunt u sturen aan de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek: secretaris@hv-hb.nl

Bijlage 1. Symbolen die tijdens de lessen gebruikt kunnen worden

1001Kleurplaten.nl

Bijlage 2. Historische vaas

Bijlage 3. Voorbeeld ouderbrief

Heemstede,....

Beste ouders van groep

Vanaf werken we in groep.... aan het project 'Bewaren'.

Dit project is een voorbereiding op de erfgoedlessen die de leerlingen krijgen vanaf groep 3.

'Wat is van waarde, waarom is iets van waarde, wat is voor jou van waarde en hoe gaan we om met zaken van waarde,' zijn thema's die tijdens deze lessen aan de orde komen. De leerlingen krijgen ook opdrachten mee voor thuis.

Het zou fijn zijn als u samen met uw kind aan de thuisopdrachten zou kunnen werken. Welke opdrachten dat zijn, hoort u tijdens het project.

Natuurlijk bent u van harte welkom om de tentoonstelling van het project te komen bezoeken. Mocht u nog vragen hebben, neem dan contact op met

Met vriendelijke groet,

.....

Bijlage 4. Kleurplaten

